

באנדונג

זאב לקויר

מי שמבקש הגברה מהירה של התעשייה אי-אפ-שר לו להעלות את רמת החיים של העם. בהודו, אשר בה הושגה התקדמות מסוימת בחקלאות וכן ברמת-החיים של העם, היו המאמצים המכוונים לתעשייה הכבדה קטנים לאין ערוך מבסין. אר-צות אסיה האחרות, במידה שיש בהן התקדמות כלכלית כלשהי, הולכות בעקבות הודו. וכי יש מקום לדרך אחרת במדינה שאין בה משטר רוד-ני ועליה להשען בעיקר על חסכוניות מרצון בתוך הארץ ועל סיוע מן החוץ? אם נתפוס נר-סח של כוח-שלטון, הרי התקדמותה של סין היא מהירה ורבת-רושם הרבה יותר: במדיניות הבין-לאומית קובע ייצור הפלדה, ולא גידול החיטה. בין שאר הבעיות השונות ענין הילודה תופס מקום בראש: כיצד תועלה רמת החיים בלי הגבלת הילודה? כל הקללות על ראש המאל-תוטיאניזם הבורגני לא יועילו, למשל, לשליטי פקין: הם לא יוכלו להגשים את תכניתם המדי-נית ובה בשעה לזכות בתוספת של 15 מיליון סינים בכל שנה. המוצא היחידי במקרה זה יה-יה ההתפשטות דרומה-מזרחה.

בעצם ימי הועידה בבאנדונג נתברר מה גדו-לים הניגודים בין קומוניסטים לאנטי-קומוניס-טים גם באסיה. הנייטראליסטים, שהיו לאמיתו של דבר יחמי הועידה, לא יכלו למלא תפקיד מכריע. שכן הנייטראליזם שלהם מבוסס על חול-שה, ולא על כוח. מזרח ומערב מתחרים למצוא חן בעיניהם נוכח המצב המדיני המיוחד שנת-הווה בשנים האחרונות. מצד אחד חדרה ההכרה למערב, מה רבה חשיבותן של המדינות הללו. ומצד אחר התחילו מבינים במזרח, שבתקופה האטומית אין עוד סיכוי לנצח ב"קרב האחרון, המכריע" — למרות כל הדיבורים, כי מלחמת עולם שלישית פירושה קץ הקאפיטאליזם המע-רבי, ולא קץ הציויליזאציה האנושית בכללה. הסיסמאות הרשמיות הללו אינן אלא השלב האח-רון קודם הנסיגה מחלומות על קרב אחרון. רק בדרך זו יסתבר לנו, מדוע התאמץ צ'ו-אן-לאי לבקש מסילות ללבן של מדינות קטנות וחלשות, בעוד שרק לפני שנים מעטות עוד אפ-שר היה להשתמש באיומים ולהפוך מדינות קט-נות כאלו לגרורות בלי קשי מיוחד. חסידי

באנדונג נתקבלה אצלנו ברגשות מנוגדים וד-עות חלוקות. היו שראו בה את המאורע החשוב ביותר לאחר מלחמת העולם השנייה, והיו שלא ייחסו לו עידה זו חשיבות יתרה. כותב הדברים האלה נוטה להערכה השנייה. אולם אפילו לא היתה לבאנדונג חשיבות מעשית, היתה גם הי-תה לה חשיבות סימפטומאטית. ומכאן הצורך לעמוד על המאורע, גורמיו ולקחו.

ועידת באנדונג נתכנסה על פי יזמת מדינות קולומבו, ובאסיה כבאפריקה תלו תקוות רבות באותו כינוס ראשון של עמים קולוניאליים שהש-תחררו משלטון זר. במשך שנים כה רבות נחרץ גורל אסיה ואפריקה בלונדון, פאריס וניו-יורק. והנה זאת הפעם הראשונה נמצא ביטוי מוח-שי לתהליך ההיסטורי של פריקת עול זרים ועי-צוב דמות מדיניותם, משקם ותרבותם של הע-מים המתחדשים בידי עצמם. והרי כאן כר נרחב לשמחה לגאווה ולהתרוממות-הרות. לכאורה, מה כוח בעולם ישוה לרצון המלוכד של נציגי אסיה ואפריקה בדברם בשם שלוש המישיות של הא-נושות? ברם, עוד לפני פתיחת הועידה, עם הדיונים על ההזמנות לבאנדונג, נתברר גם לג-דולי מתלהבי הרעיון, כי אין הדבר פשוט כל כך. שכן רצון מקובץ ומלוכד של אסיה או אפרי-קה אינו קיים יותר משקיימים אירופה מאוחדת — או עולם אחד ומאוחד. יש אסיה קומוניסטית, ונייטראליסטית, ואנטי-קומוניסטית, ויש גוונים ובני-גוונים בין שלושת המחנות הראשיים. ואף זאת: אם דוברי המשלחות בבאנדונג דיברו בשם 60% של האנושות, הרי דיברו רק בשם 2% של תפוקת הפלדה העולמית, ובערך אותו שיעור של ברזל, ושל התעשייה הכבדה בכלל (ופחות מאחוז אחד — אם נוציא את יפאן).

בעולם זה שבו יתרון-הכוח פוסק הלכה, אין מקום למעצמות בלי משק לאומי מפותח. שהוא תנאי קודם לצבא חזק. מכל מדינות אסיה רק בסין הטוטאליטארית נעשה עד כה נסיון רציני של תיעוש בקנה-מידה רחב. הצבא הסיני גדול כבר היום פי עשרה מן הצבא ההודי. מתכנני הכלכלה הסינית שואפים לגידול של 300% בתע-שיה תוך עשר השנים הקרובות. מובן, כי זה יתכן (אם יתכן בכלל) רק על חשבון האכרים:

באירופה. ואגב, נציגי הערבים ראו להכחיש את ה"טענה הציונית הזאת". השאלה היהודית היא לגבי מדינאי אסיה בעיה מופשטת — במקרה ה" טוב ביותר.

הדברים הללו לא באו כדי להצדיק או לתרץ את ההחלטות שנתקבלו בבאנדונג. אולם עלינו לראות את רקע ההחלטות לאשורן, ולהבין כי הפרספקטיבה של באנדונג שונה לחלוטין מהפרספקטיבה של פאריס. לונדון או ניו-יורק, אם נוציא את סין הקשורה בגוש הקומוניסטי וכן מדינאים ספורים כגון נהרו ואו נו איש בורמה, הרי אין להכחיש כי יש צדדים שונים לא מעטים בין עמדתם של שליטי ערב לבין החוגים השליטיים בארצות אסיה הן בעניני חוץ והן במדיניות הפנימית — אם נסיח דעתנו לרגע מעניני ישראל. וכאן, דומה, נעוץ חלק חשוב מסוד הצלחתם של הנציגים הערבים. לא חסרנו הסברים על גמאל עבדול נאצר "הרע" ועל נציגי אסיה "הטובים", אשר רומזו כביכול על ידי השליחים הערבים. ואולם גמאל עבדול נאצר אינו רע כל כך, ושליטי אסיה אינם טובים כל כך, כפי שסבורים אנשי "למרחב" ו"על המשמר". המצב הפנימי בסוריה, דרך משל, דומה מאד למצב הפנימי באינדונסיה. רודן מצרים נתקבל בהתלהבות בבאנדונג משום שמצויה שם הבנה רבה ל"מנהיג" צעיר ודינאמי ולמשטרו. יש להודות כי מבחינה זו אמנם "אסיאטים" הם שליטי ערב יותר מאתנו, ואין בכוחנו לעשות כלום לשנות את הדבר, אפילו ברצוננו לשנותו.

ב.

ועידת באנדונג עוררה מחדש את בעיית ה"אורינטאציה האסיאטית". זוהי סיסמה שערפלה יותר מרובה מממשותה: היצג השאלה בצורה מוחשית וברורה עשוי היה למנוע הרבה טעויות הבנה. בצורתה המקורית ריקה סיסמה זו מכל תוכן, ויש בה פחות ממש מ"אורינטאציה כלפי האו"ם". שכן בארגון האו"ם יש לפחות רוב מגובש פחות או יותר, בה בשעה שהרוב של באנדונג הוא מקרי וחולף. במידה שהכוונה לאסיה הקומוניסטית (סין, צפון קוריאה, ויאטמין) ברור, כי אין כאן מקום ל"אורינטאציה", אלא ליחסים כלכליים ומדיניים כפשוטם. הוא הדין במדינות שמשטרן משטר אנטי-קומוניסטי מובהק, כגון הפיליפינים וסיאם. גם אתן מן הרצוי לקשור ול"קיים יחסים, אך אלו הן מדינות שאינן תופסות

הניטרליות נהנים איפוא משיווי-המשקל שנוצר; ואף על פי כן אין הם נעשים מעצמות גדולות על-ידי כך.

נהרו וחבריו ביקשו להגיע בבאנדונג למכסימום של אחדות, ומשום כך הוחלט לסלק מסדר היום את כל השאלות השנויות במחלוקת. פירוש הדבר, כי במידה שנידונו בבאנדונג הבעיות המרכזיות של אסיה נעשה הדבר רק דרך אגב, ואילו בהחלטות נאמר רק בצורה כללית ובלתי מחייבת ביותר כי טוב השלום מהמלהמה, וטוב ולו בבעיות ממדרגה שניה ושלישית מנקודת העושר מהעוני, והעצמאות מהמשטר הקולוניאלי, וכיוצא באלו מן המוסכמות והמפורסמות. והרי סוף-סוף הבחינה המכרעת היא פירושן של החלטות נעלות אלו למעשה. עם זאת הורגש הצורך לקבל בבאנדונג גם החלטות מעשיות כלשהן, ולו בבעיות ממדרגה שניה ושלישית מנקודת ראותם של מנהיגי הודו וסין, בורמה ואינדונסיה. מכאן הצלחתם של הנציגים הערבים להשיג החלטות בשאלת ארץ-ישראל שהן לפי רוחם — אפילו נאלצו להסתפק בנוסח מתון המחייב בפירוש פתרון בדרכי שלום שלא נעם להם כלל, אך ראו אותו כמחיר שהיה הכרח לשלמו בעד ההחלטה.

הרבה עשתה כאן הבורות הגדולה בעניני המזרח התיכון וארץ-ישראל במיוחד. החזרת הפליטים — מדוע לא? כלום לא היו חילופי אוכלוסין סיים בין הודו לפאקיסטאן ב-1948/49? ומה בכך אם חג' אמין הופיע בבאנדונג ואף נתקבל על ידי ראש ממשלת סין? כלום אין הוא לוחם בשע"ב בד קולוניאלי דוגמת סובחאס בוז' ההודי? ואם המופתי נתן ידו להיטלר, הרי בוז' עשה יד אחת עם היפאנים — ואף על פי כן נתקבלו אנשיו אחרי גמר המלחמה כגיבורים לאומיים בהודו. סוף-סוף, בעיני רבים ממדינאי אסיה היתה מלחמת-העולם השניה בגדר סכסוך בין שני מחנות של אירופים ואמריקנים — ומה אכפת להם מי ינצח במערכה זו? כשהעירו לקרישנא מנון, יועצו הקרוב של נהרו ואיש בעל נטיות פרו-קומוניסטיות, כי יש סוף-סוף הבדל גדול בין שני המחנות, השיב כי מנקודת-ראותם של בני אסיה אין הדבר כך; לדג אין חילוק אם מטגנים אותו בחמאה או במרגרינה. העובדה כי ישישה מיליון יהודים, למעלה משליש העם היהודי, הושמדו על-ידי בני בריתו של המופתי אין לה באסיה אותו משקל שיש לה, בכל זאת.

ברה הנדרשת באסיה לא תיעשה בצינורות שיגרתיים כלכד. אך דומה כאילו תהליך הגברת משקלן של ארצות אסיאטיות שונות במדיניות הישראלית. בעתונות הישראלית תמצא כתבות ותיאורים על המתרחש בצרפת בלגיה או גרמניה, אך לא תמצא כמעט דבר על הודו או על סין. המעט המתפרסם בעתונות העברית על יסוד בני קורים בסין לקוי במידה של תמימות ואי-ידיעה בעובדות מדיניות יסודיות. מבחינה זו יש אולי מקום לקוות כי תהיה לויעדת באנדונג השפעה חיובית על הקהל הישראלי ועל העתונות. סוף, סוף בשעה שאנו מתלוננים על הבורות בכל עניני היהודים ומדינת ישראל השוררת באסיה, אסור לנו לשכוח שרוב האחריות למצב ענינים זה מוטל עלינו, ושגם בקרב הקהל הישראלי אין עודף של ידיעות על אסיה, עמיה ובעיותיה.

מכאן מסקנה כי נדרש מאמץ מהיר ומקיף לחיזוק קשרינו עם ארצות אסיה בלי הבדל משטרן המדיני. הקמת יחסים דיפלומטיים בכל מקום שאפשר ונחוץ, טיפוח קשרים כלכליים ומסחריים ופיתוח יחסי תרבות על-ידי משלחות ושליחים רשמיים ובלתי-רשמיים, כל אלה יסייעו ליצירת "עורף" למדינת ישראל ולא יניחו את אהדת אסיה בחינת רכוש נטוש לשליטים הערבים. דוגמת בורמה מוכיחה, כי אמנם יתכן הדבר — ואולי קודם-כל במדינות שאין להן זיקה ישירה לי עניני המזרח התיכון.

אך כלום יש מכאן מסקנה, כי הגיעה השעה ל"אורינטאציה כלפי ארצות אסיה" — או אפילו כלפי ארצות קולומבו. גם הרעיון הזה, כמוהו כעזובה שעמדנו עליה קודם, הוא פרי חוסר ענין וידיעה. מבחינה גיאוגראפית אין מדינת ישראל שייכת למרחב של המזרח הרחוק ודרום מזרח אסיה. המרחק בינינו ובין רומא, פאריס ולונדון קצר לאין ערוך מן המרחק לדלהי, ג'א-קארטה ופקין. רשאים כמוכן הרוצים בכך לפתח מיסטיקה של השתיכות לאדמת אסיה — אולם במושגים מדיניים אין לדבר כל ערך ממשי. אפשר להעריך את התרבות הקדומה של הודו וסין, אולם בקירבתנו לתרבות זו יש מקום לפקפק. מתוך לעצם השאלה באיזו מידה רואים עצמינו שליטי הודו וסין ושאר המדינות האסיאטיות כממשיכי מסורת זו ומה מידת חשיבותה בעיניהם. כבר עמדנו על הצורך להרחיב את הקשרים הכלכליים עם ארצות אלו, אך יש לזכור עם

מקום מרכזי במדיניות העולם וחשיבותן לגבי ישראל פחותה מזו של רוב מדינות אמריקה הדרומית. נותרה הקבוצה השלישית, הנוטה לניטראליזם, ובראשה הודו. לאמיתו של דבר אין אחדות דעות גם בין מדינות קולומבו, שהרי פאקיסטאן נוטה נטיה ברורה למערב, בעוד שב-אינדונסיה הולכים ומשתלטים הקומוניסטים ואילו ציילון ובורמה מפקפקות הן בסיכוייה של מדיניות ניטראליסטית. ככל זאת, עלינו לנקוט דרך הכללה, אם גם הדבר מטעה במקצת. התתכן אורינטאציה ישראלית כלפי "גוש קולומבו" — שהרי רק לכך יכולה להיות הכוונה בשעה שמי-דברים על "אורינטאציה אסיאטית"?

טרם ננסה להשיב על שאלה זו נעיר הערות מספר על העבר וההווה של יחסינו עם ארצות אסיה. אין להכחיש כי העזובה בשדה זה היא בעלת ותק רב. התנועה הצינונית ראתה מראשית את מרכז הכובד של פעילותה המדינית בכירות המערב. מאות נציגים ושליחים היו פעילים בלונדון ופאריס וניו-יורק, ואותה מידה של הבנה המצויה במערב לתנועת התחיה הלאומית של העם היהודי הריהי גם פרי מגע אישי ופעילות מדינית בעתונות, בחוגי שלטון וציבור במשך עשרות שנים. פעולה כזו לא נעשתה באסיה מעולם. ואם היתה הונחה רבה בפעולה בקרב הערבים, הרי הפעילות האסיאטית שלנו היתה אפסית. כלום יש לתמוה על ההתנכרות וחוסר-ההבנה למפעלנו בקרב עמי אסיה? בייטויה הבולט ביותר של אותה תקופה היה מכתבו של גאנדי לראשי ברית-שלום בארץ ישראל בחודש נובמבר 1938 (!) בו הודיע כי הוא תומך בשלימות בשאיפות הערבים בארץ ישראל, ושהדרך היחידה לפני יהודי גרמניה היא להשאר במקומותיהם ולהכריז על מסע של התנגדות פאסיבית להיטלר: בגרמניה, לדעתו, היו מצויים תנאים אידיאליים למעשה כזה...

עם הקמת המדינה לא חל שינוי נוקב בבחינה זו. אמנם רבתה ההבחנה האקדמית לחשיבותה של אסיה, ונציגויות דיפלומטיות וקונסולריות נפתחו בחצי תריסר ארצות באסיה. אך השמועה אומרת כי מטעמים כספיים לא ניתן להרחיב פעולה זו כמידת הנדרש. וקשה שלא לשער מאחורי הנימוקים הכספיים את שיירי הזלזול בחשיבותה של פעילות מעין זו. ברי, אין אנו סבורים כי פתיחתן של עוד תריסר קונסוליות תחולל את התמורה הרצויה. עיקר עבודת ההס-

תתכן רק בדרך הנכיגה, בדרך האנטי־אימפר־יאליוז של השבת השחורה, בדרך השכחת סכנות אמיתיות והמצאת סכנות מדומות, ויש לקוות כי ירידה כזו בהכרה המדינית של אזרחי ישראל — שהיא תנאי קודם להזדהות והסתגלות מעין אלו — היא בגדר הנמנע.

ג.

תגובת העתונות הישראלית על באנדונג היתה ערה, אך לא ברוכה בחידושי מחשבה. במידה שהיו הכירור והבקורת בתחום עניני והגיוני, אפשר לחלקם לחמישה סוגים:

(א) הרי המחייבים מדיניות־חוץ־פרו־סובייטית מובהקת (מק"י) או לפחות נייטראליסטית (מפ"ם ולאחדות העבודה). הדברים עתיקים, אך דווקא עכשיו נמצאים בעלי הלכה זו במצב גרוע ביותר. שכן בפיוס שליטי ערב מרחיקים מנהיגי הגוש הסובייטי לכת יותר ממדינאי המערב — ועידת השלום בדלהי אינה טעונה פירושים. קשה לט' עון ברצינות, כי עמדה זו היתה משתנה אילו דבקה מדינת־ישראל בקו המוצע על ידי מפ"ם או לאחדות העבודה. אפשר היה אולי לקנות לבם של אנשי "תנועת השלום" והעומדים מאחור־ריהם במחיר ויתורים קטלניים לדואליבי ולחג' אמין. אולם במחיר זה הרי אפשר היה להגיע לעמק השוה עם כל אחד מבעלי־הדבר גם בלי תיווכה של מוסקבה.

(ב) גירסה הפוכה, המוצאת לה לעתים ביטוי ב"הבוקר", אומרת כי מדיניות־החוץ הישראלית שגתה בכמה הצבעות באו"ם (בעד הקמת לוב העצמאית, למשל), טעתה במה שלא קשרה בשע' תו יחסים עם סין, ואף זו, שהיא בונה יותר מדי על הקשרים באסיה, וששגרירנו בכורמה אמר בשעתו בהונגקונג דברים שלא היה צריך לומר, וכיו"ב. אפשר ויש קורטוב של אמת בקצת מן הטענות, אך בצירופן יחד אין הן רציניות יותר מאלו הנשמעות ב"על המשמר" וב"למרחב", שכן אפילו היינו עושים כל דבר ש"הבוקר" ממליץ עליו, ולא היינו שוגים אף שגיאה מאלו שהוא דן ברותחים, לא היה הדבר משפיע כמאומה על מעמדה של מדינת ישראל.

(ג) האסכולה האקטיביסטית ("חירות" ו"לאח־דות העבודה"). גם כאן הדברים עתיקים. י. באדר כתב ב"חירות" (והעתון חזר על הסיפור פעמים אחדות) כי לפרופ' ש. ה. ברגמן הוגש זר פרחים בשעת ביקורו בהודו מכיון שהסטודנטים היהודים

זאת כי אין ארצות אלו בעלי־דבר טבעיים ליחסים מסחר עם מדינת ישראל. סברה זו שהביעו דובר־רים כי מדינת ישראל תוכל להכפיל את יצואה בעקבות חתימת הסכם מסחרי מתאים עם סין אין לה על מה שתסמוך.

נותר איפוא בעיקר השטח המדיני גרידא, ול־יתר דיוק, השקפת מנהיגי הכוח השלישי באסיה בענינים בינלאומיים. גם כאן ספק אם יש מקום להזדהות. שהרי הנייטראליזם של המנהיגים הא־לה אינו נובע משיקול מפוכח אף אין הוא פרי חכמה אסיאטית בת אלפי שנה, כסברת סוברים. הריהו בעיקרו פרי חולשה מדינית וצבאית ופרי פיגור במחשבה מדינית שהוא עירוב של אדישות ואי־הבנה כלפי עיקר תוכנה של "המלחמה הק־רה". הפיגור יש לו שרשים היסטוריים ופסיכו־לוגיים ברורים. רק לפני שנים מספר עדיין הי־תה אינדונזיה מושבה הולאנדית, ואילו הודו ופא־קיסטאן, ציילון ובורמה היו תחת שלטון קולוני־יאלי בריטי. מטבע הדברים, שקיים עדיין "רפ־לכס מותנה" חזק, והאינדונזים חוששים הרבה יותר מפני שיבת ההולנדים מאשר מפני התפש־טות הגוש הקומוניסטי. אמנם חשש זה אינו עו־מד בפני בקורת ההגיון, אך אין העובדה משתנה על־ידי כך. כללי ההגיון והתבונה אינם שלי־טים בתחום זה, והוא הדין לגבי שאר ארצות אסיה, להוציא אולי מדינות כמו תורכיה או יפאן שלא היו תחת שלטון קולוניאלי, אשר אינן סוב־לות מתסביך נחיתות אנטי־מערבי והמבינות על־כן ביתר בהירות כי הסכנה הגדולה ביותר לעצ־מאות הלאומית של ארצות אסיה אינה צפויה כיום מהמערב דוקא.

אמרנו כי יש שורש פסיכולוגי ברור לפיגור במחשבה המדינית של השכבה השלטת בארצות אסיה. אך אין פירוש הדבר כי מדינת ישראל תוכל להסתגל לפיגור זה. היהודים לא היו כפור־פים במשך תקופה ארוכה לשלטון אימפריאליס־טי, ואם יש יסודות נחשלים בקרבנו, הרי אין הם הרוב ואין הם קובעים את מדיניותנו. אם מנהיג אינדונזיה מצהיר כי הסכנה לארצו היא סכנת כיבוש הולאנדי, מובטחות לו תשואות רמות, והצהרה בנוסח זה תגרום להתלהבות כסו־רית, דרך משל, מבחינה זו מוצדק הדבר, כי במוסקבה ופקין רואים את אינדונזיה ואת סוריה (עם חג' אמין או בלעדי) כארצות "פרוגרסי־ביות" — ואילו ישראל אינה "פרוגרסיבית" לפי מתכונת זאת. הסתגלות לעמדה כזו והזדהות אתה

דדים. שמע מניה, המדיניות שלנו היתה נלווה, ומדינאינו שגו.

השיקול הזה הוא פשוט מאוד — ומוטעה לחלוטין. ראינו חזיון דומה לזה לפני שנתיים בערך בארצות הברית בשעה שרבים התחילו מכריזים כי אצ'יסון וחבריו אחראים לכך, ש"המערב איבד את סין". וכי תכנן תמורה כבירה מעין זו בלי שמישהו שגה שגיאות גדולות, או גרוע מזה: עסק בחבלה? בשני המקרים גם יחד (ואפשר להרבות בדוגמאות) מסרבים רבים להבין, כי יש תהליכים מדיניים מקיפים המשפיעים על ארצות קטנות (ואף על גדולות מאוד כמו אמריקה), תהליכים בלתי רצויים ומזיקים, שאפשר אולי להחלישם על-ידי תבונה או להחריפם מתוך איוולת, אך אין לשנותם מעיקרם, ויהא הקו המדיני מפורסם ומחוכם ביותר, והדיפלומאטים כל אחד כמכאולולי או כביסמארק בדורו.

עובדה מדינית יסודית שאין לשנותה היא כי בתנאי המלחמה הקרה מעוניינים המזרח והמערב כאחד יותר בתמיכת מדינות ערב מאשר בהבטחת שלומה ובטחונה של מדינת ישראל. הציטרופות-המזלות של שנת 1948, שהיתה נוחה לנו, בת-חלוף היתה: רוסיה תמכה בהקמת מדינה יהודית ומדינה ערבית כיון שהיה נדמה במוסד-קבה כי דבר זה יקדם את האינטרסים הסובייטיים במזרח התיכון. כעבור שבע שנים נראה המצב באור אחר לחלוטין. באמריקה שלטה בימים ההם הברגנות הזעירה בהנהגת טרומן, ופירוש הדבר שלדעת הקהל היתה השפעה מסויימת על מדיניות-החוץ, והשפעתם של אנשי הפנטאגון ואדירי הנפט לא היתה מרובה כל-כך. התקופה הריפובליקנית הביאה בעקבותיה תמורה שהיתה צפויה מראש.

כלום מתחייב מכאן שעלינו להיות פאטאליסטים ולהתבונן בחיבוק ידים בתהליך ההדרדרות למדרון? לא ולא. מעמדה הבין-לאומי של מדינת ישראל לא היה מעולם מזהיר כל-כך כפי שנצטייר לרבים, והוא אינו רע כיום כפי שטוענים קטני-האמונה ובעלי-הפחד. שבע שנים אינן פרק-זמן מספיק לקניית עמדה של איוון נפשי ושיקולי-הדעת. אנו מרבים להתלהב יתר על המידה בשעת רצון ובשעת משבר כאחד. אם שוב אין עתה רוח הידידות הישנה בווינגטון, אין מכאן מסקנה כי אומרים שם להפקיר את מדינת ישראל ולהשליך לה לזאבים. וגם תמיכתו של סיר אנתוני אידן

חשבוהו לנציג אצ'ל. איני יודע אם יש אמת בסיפור המעשה. אך אם אמנם כך היה, ברור כי מידת הפופולאריות (המפוקפקת מאד) של אצ'ל בהודו היא פרי העובדה שארגון פורש זה נהג להרוג אנשים בניגוד לקו המאבק הכללי של הישוב העברי (ואף בניגוד לקו ההיסטורי של תנועת השיחור הודו-הודית). עכשיו שאין עוד אנגלים בארץ-ישראל — כיצד מבקש דובר "חירות" להרים את מפלגת-ארגונו באסיה? כלום סבור הוא שהאסיאטים עשויים לקשור כתרים להריגת ערבים? ברור, כי האקטיביזם המפוקפק של "חירות" עלול לגרום רק סיבוכים מסוכנים נוספים בזירה הבין-לאומית: הוא לא היה פותר שום בעיה אך היה יוצר ומוסיף בעיות קשות עוד יותר.

ד) האסכולה האנטי-אקטיביסטית, שמתבלטים בה קצתם של סופרי "הארץ", למשל. גם נימוקי-הם אינם משכנעים כל עיקר. נניח לרגע כי הצדק הוא עם ד"ר מ. קרן ואסור היה לישראל להסתבך במעשי תגמול. כלום היה מעמדה של מדינת ישראל שונה ממה שהוא כיום? אין יסוד להניח זאת.

ה) ולבסוף, הרי אלו המדגישים את השיבות ההסברה המדינית בארצות חוץ. לא נרחיב עכשיו את הדיבור בבעיה זו. אבל רוב הכותבים תולים תקוות מופרזות בהשפעת ההסברה, שגבולותיה לאמיתו של דבר צרים הם, ואין ביכלתה לשנות עובדות מדיניות יסודיות. אם יש ארצות (ביחוד באסיה) שבהן מיעוט ההבנה לענין ישראל נובע מחוסר ידיעה, הרי לא תמיד הדבר כך. לעתים קרובות ההתנגדות לענייננו נובעת דוקא מהכרת המצב לאשורו. כשם שהניגודים בין המזרח והמערב אין מקורם באי-הבנה (ואי אפשר לחסלם עקב פגישה בין איזנהאואר ובלגאנין) כן לא תשיע פיע ההסברה המשובחת ביותר על הקרמל — וגם במחלקת המדינה בווינגטון מוגבלות האפשרויות כידוע. ההסברה עשויה להשפיע על דעת-הקהל; אולם בארצות המזרח אין לדעת-הקהל כל השפעה על מדיניות-החוץ, ואפילו בבריטניה ובארצות-הברית יש תקופות של גאות ושפל בנידון זה.

כללו של דבר, כל הטענות וההסברים הללו למיניהם אינם משכנעים בנוגע לעבר, ואף אחת מן האסכולות הללו אינה יכולה להצביע על דרך אלטרנטיבית המתקבלת על הדעת לגבי העתיד. הצד האחד השוה בכלון הוא השיקול: לפני שבע שנים היה מצבנו הבינלאומי מצויין, הכל חיבבו אותנו ותמכו בנו, ואילו היום אנו בודדים ומבו-

לחה באסית. ויש אפילו סימנים מעידים כי עמי ערב, על אף ההכרזות החוזרות ונשנות, מתחילים להשלים עם קיומה של מדינת ישראל. זהו תהליך ממושך ודרכו דרך עקלתון והיא רצופה בלי ספק אפשרויות משברים חדשים. אכן עד שיבשיל הי תהליך את פירותיו — ועד שתקופת השפל בכללה תגיע אל קצה — דרושים לנו, על הכל, עצבים חזקים. יותר מעמדת הבדידות כשלעצמה. מסור כנת לה למדינת ישראל חולשת-הדעת של בעלי פחד הבדידות, משמאל ומימין כאחד.

בתביעת ערביות מסוימות לא יצאה עדיין מגדר אהדה אפלטונית. יתכן כי הוא יסכים למינכן של המזרח התיכון אם השליטים הערבים יעמידוהו בפני עובדה מוגמרת. אך הערבים לבדם אינם מסוגלים לכך, וספק גדול אם ממשלתו (לכש-תתחדש, אם תתחדש, לאחר הבחירות) תנקוף אצבע למטרה זו. אכן אם אין לנו תמיכה מצד מוסד קבה, דומה שאין לחשוש עתה מפני איבה גלויה כפי שנתגלתה בימי תקו האנטייהודי בימי האחרונים של סטאלין. אכן יש ויש סיכויים להצ-

איזוהי ממשלה טובה ? זו המלמדת אותנו למשול בעצמנו.

גיתה

כל עיקרו של שלטון הוא האמנות להיות ישר.

תומס ג'פרסון

קצן של ריטובליקות ממותרות ; קצן של מונארכיות מעוני.

מונטסקיה